

badaczy antyku i znawców filologii klasycznej z całej Polski. Warto odnotować, że wzorcowa była też „logistyka” spotkania. Pomimo absencji pięciu prelegentów konferencję należy uznać za bardzo udaną, o czym świadczyły chociażby żywe i dość długie dyskusje zamykające poszczególne panele.

ks. Piotr Szczur – Lublin, KUL

7. IV OGÓLNOPOLSKA KONFERENCJA BIZANTYNISTYCZNA Z CYKLU „WYBRANE ASPEKTY KULTURY BIZANTYŃSKIEJ”, PT. „SŁOWO I OBRAZ W KULTURZE BIZANTYŃSKIEJ” (Lublin, 16-17 XI 2017)

W czwartek 16 listopada 2017 r. o godz. 9:00 rozpoczęła się czwarta już konferencja bizantynistyczna w Kaplicy Trójcy Świętej na Zamku Lubelskim. Jej organizatorami były już tradycyjnie trzy podmioty: Muzeum Lubelskie w Lublinie, Katedra Historii Kościoła w Starożytności i Średniowieczu KUL oraz Katedra Historii Starożytnej i Bizantyńskiej KUL.

W programie konferencji znalazło się 21 nazwisk badaczy historii Bizancjum, reprezentujących 9 renomowanych polskich uczelni. Statystycznie udział poszczególnych instytucji przedstawiał się następująco: 1) Uniwersytet Łódzki (UŁ) = 6 osób (28,571%), 2) Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II (KUL) = 5 osób (23,809%), 3) Uniwersytet Jagielloński (UJ) = 3 osoby (14,285%), 4) Uniwersytet Gdański (UG) = 2 osoby (9,523%), 5) Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu (UAM) = 1 osoba (4,761%), 6) Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie (UKSW) = 1 osoba (4,761%), 7) Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie (UPJPII) = 1 osoba (4,761%), 8) Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie (UP) = 1 osoba (4,761%), 9) Uniwersytet Wrocławski (UWr) = 1 osoba (4,761%).

Otwarcia konferencji (godz. 9:00-9:20) oraz oficjalnego powitania prelegentów i gości dokonała pod nieobecność dr Katarzyny Mieczkowskiej (Dyrektor Muzeum Lubelskiego), Jolanta Żuk-Orysiak (Zastępca Dyrektora ds. Zbiorów i Konserwacji). Następnie głos zabrali: dr hab. Piotr Kochanek, prof. KUL (kierownik Katedry Historii Starożytnej i Bizantyńskiej KUL) i dr Andrzej Frejlich (Kierownik Działu Sztuki i Kultury Wizualnej Muzeum Lubelskiego oraz Koordynator Sekcji Tradycji Kultury Chrześcijańskiej Wschodu i Zachodu rzeczonożego muzeum).

Po części oficjalnej rozpoczęły się obrady sesji przedpołudniowej (godz. 9:20-13:10), której przewodniczył prof. dr hab. Mirosław J. Leszka (UŁ). Sesja ta była podzielona na dwie części. Każda z nich obejmowała cztery 20-minutowe referaty. Pierwszy wykład wygłosiła dr hab. Bożena Iwaszkiewicz-Wronikowska, prof. KUL: *Słowo i obraz w rzymskim malarstwie katakumbowym* (godz. 9:20-9:40). Drugim mówcą był dr hab. Ireneusz Milewski, prof. UG, którego tytuł wystąpienie brzmiał: *Rozmodlony cesarz. Opis solida z wizerunkiem Konstantyna Wielkiego w „Vita Constantini” Euzebiusza z Cezarei* (godz. 9:40-10:00). Następnie głos zabrał dr hab. Sławomir Bralewski, prof. UŁ, który przybliżył słuchaczom zagadnienie: *Labarum – od chryzmy do krzyża – w źródłach pisanych i świadectwach numizmatycznych*

(godz. 10:00-10:20). Wystąpieniem zamykającym pierwszą część sesji przedpołudniowej było exposé prof. dra hab. Marka Wilczyńskiego (UP) na temat: „*Roma capta*” – kilka uwag o przekazach o zdobyciu Rzymu przez barbarzyńców w roku 410 i 455 w historiografii późnoantycznej i wczesnośredniowiecznej (godz. 10:20-10:40). Podsumowaniem tych wystąpień była dyskusja (godz. 10:40-11:00), którą można było kontynuować również w czasie przerwy na kawę (godz. 11:00-11:30).

Drugą część sesji przedpołudniowej otworzył referat dra hab. Stanisława Turleja (UJ): *Obraz Słowian w dziełach Prokopiusza z Cezarei* (godz. 11:30-11:50). Następnie głos zabrała dr hab. Anna Kotłowska, prof. UAM, której tytuł prelekcji brzmiał: *Dialog Filozofii z Historią: zagadkowy wstęp do „Historii Powszechnej” Teofilakta Simokatty* (godz. 11:50-12:10). Trzecim mówcą była dr Magdalena Józwiak (UWr), która zapoznała słuchaczy z niektórymi wynikami swych badań nad literaturą heksameralną okresu patrystycznego, mówiąc na temat: *Et ait: „Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram” (Gen 1, 26). Próba egzegezy bizantyjskiej na przykładzie Komentarza do Księgi Rodzaju Anastazego z Synaju* (godz. 12:10-12:30). Ostatnim referentem tej sesji był dr Kirył Marinow (UŁ). Tematem jego wystąpienia były figury retoryczne w bizantyjskich dziełach historycznych: *Grając słowami, obrazami i motywami, czyli słów kilka o bizantyjskim sposobie wypowiedzi* (godz. 12:30-12:50). Podsumowaniem drugiej części sesji była również dyskusja (godz. 12:50-13:10), po której uczestników i słuchaczy konferencji czekała dłuższa chwila wytchnienia w postaci przerwy obiadowej (godz. 13:10-15:00). Nie był to czas stracony, ponieważ spożytkowano go, jak zwykle w takich przypadkach bywa, na indywidualne rozmowy kularowe.

Czwartkowej sesji popołudniowej (godz. 15:00-17:00) przewodniczył dr hab. Piotr Kochanek, prof. KUL. Jej program obejmował pięć referatów. Zainaugurował ją dr Piotr Ł. Grotowski (UPJPII), przedstawiając temat: *Λόγος καὶ μορφή – kilka uwag o teologicznym uzasadnieniu obecności inskrypcji w obrazie i obrazu w kościele* (godz. 15:00-15:20). Po nim głos zabrała dr Anna Palusińska (KUL), która skupiła się na filozoficznych aspektach malarstwa wschodniego, a jej exposé nosiło tytuł: *Ikona pełna treści. Idee chrześcijańskiego neoplatonizmu w bizantyjskiej sztuce religijnej* (godz. 15:20-15:40). Jako trzecia z wykładem wystąpiła dr hab. Małgorzata Smorąg-Różycka (UJ), mówiąc na temat: *Miejsce ekfrazy w bizantynistycznej historiografii artystycznej* (godz. 15:40-16:00). Swego rodzaju przedłużeniem wątku podjętego w tym referacie było wystąpienie ks. prof. dra hab. Józefa Naumowicza (UKSW), który przedstawił wywód pod tytułem: *Ekfrazy ikonograficzna (absyda w Hagia Sophia i wystrój kaplicy cesarskiej) w homiliach patriarchy Focjusza* (godz. 16:00-16:20). Wreszcie ostatnim, piątym prelegentem czwartkowej sesji popołudniowej był prof. dr hab. Leszek Wojciechowski (KUL). Wygłoszony referat bazował na aktualnie prowadzonych przez niego badaniach, które koncentrują się m.in. na średniowiecznym ruchu pielgrzymkowym, a jego tytuł brzmiał: „*Okruchy*” kultury bizantyjskiej w słowie i obrazie zachodnioeuropejskiego piśmiennictwa podróżniczego (X-XV w.) (godz. 16:20-16:40). Ponieważ kilku prelegentów przekroczyło znacznie czas przeznaczony na ich wystąpienia, zabrakło zatem w tej sesji miejsca na przeprowadzenie dyskusji, która teoretycznie powinna się odbyć między godz. 16:40 a 17:00. Tymczasem ostatni referat zakończył się ok. godz. 17:10. Z drugiej zaś strony wielu uczestników konferencji było zainteresowanych aktualnie odbywającą się w Muzeum Lubelskim wystawą dzieł Pablo Picassa (25 X 1881 - 8 IV 1973), noszącą tytuł: „Pablo Picasso

– wizerunek wielokrotny” (Lublin: 30 IX - 3 XII 2017). W tej sytuacji zrezygnowano z dyskusji, udając się do sal wystawowych, po których oprowadził zainteresowanych dr A. Frejlich (godz. 17:15-18:00). Ostatnim punktem czwartkowego programu konferencji był bankiet, który miał miejsce w „Domu na Podwalu”.

Obrazy piątkowe (17 listopada) składały się tylko z sesji przedpołudniowej (godz. 9:00-12:50), której przewodniczył prof. dr hab. M. Wilczyński (UP). Sesja ta, podobnie jak miało to miejsce dnia poprzedniego, została podzielona na dwie części. Na każdą z nich złożyły się cztery referaty. Pierwszym prelegentem był dr hab. Jacek Wiewiorowski, prof. UG, a temat jego wystąpienia brzmiał: *Kolorystyka szczegółów geograficznych w „Notitia dignitatum pars Orientis” według rękopisów Oxoniensis Canonicianus Misc. 378 i Monacensis Latinus 10291* (godz. 9:00-9:20). Jako druga przedstawiła wyniki swych badań dr hab. Teresa Wolińska, prof. UŁ, która wygłosiła tekst na temat: *Wizerunek pustyni i jej mieszkańców w świetle świadectw świętych Ojców z Synaju* (godz. 9:20-9:40). Trzecim wykładowcą był prof. dr hab. Mirosław J. Leszka (UŁ). Jego exposé odnosiło się także do kwestii wizerunkowych, lecz był to tym razem: *Wizerunek władców słowiańskich w źródłach bizantyńskich. Przypadek Piotra, cara Bułgarii (927-965)* (godz. 9:40-10:00). Pierwszą część sesji zamknął dr Szymon Wierziński (UŁ), który swe wywody poświęcił następującej kwestii: *Szlachetni, odważni, dzicy? Obraz Waregów i Franków w oczach Bizantyńczyków w XI w.* (godz. 10:00-10:20). Domknięciem tej części sesji były dyskusja (godz. 10:20-10:40), po której chwilą relaksu była przerwa na kawę (godz. 10:40-11:10).

Druga część piątkowych obrad rozpoczęła się od prelekcji dr Aleksandry Krauze-Kołodziej (KUL), która w swoim wystąpieniu skupiła się na przedstawieniu jednego z aspektów swych wieloletnich dociekań nad bazyliką w Torcello. Stąd tytuł jej wykładu brzmiał: *Słowo, które dopełnia obraz – interpretacja inskrypcji oraz dekoracji mozaikowej Bazyliki Santa Maria Assunta na Torcello* (godz. 11:10-11:30). Następnie dr Zofia Brzozowska (UŁ) postarała się zapoznać słuchaczy z wizerunkiem Mahometa w rękopisach staroruskich: *Jeden z herezjarchów? Przedstawienia ikonograficzne Mahometa w rękopisie PHB, F.IV.151 w kontekście staroruskich narracji na jego temat* (godz. 11:30-11:50). Jako trzecia głos zabrała mgr Agnieszka Piórecka (UJ), doktorantka prof. M. Smorąg-Różyckiej, która określiła swój wykład jako: *Kilka uwag o wpływie hezychazmu na przedstawienie chrztu Chrystusa na przykładzie sztuki z terenów Królestwa Serbii* (godz. 11:50-12:10). Referentem który zamykał sesję piątkową a zarazem całą konferencję, była prof. dr hab. Urszula Mazurczak (KUL). Poświęciła ona swe wystąpienie weducie Konstantynopola w słynnej *Kronice świata (Weltchronik)* Hartmanna Schedla (13 II 1440 - 28 XI 1514), której pierwsze wydanie ukazało się w Norymberdze w roku 1493: *Panorama Konstantynopola w „Kronice” Hartmanna Schedla. Miasto idealne – memoria chrześcijaństwa* (godz. 12:10-12:30). Dopełnieniem tej części sesji była również dyskusja (godz. 12:30-12:50), a bezpośrednio po niej dokonano podsumowania IV Ogólnopolskiej Konferencji Bizantynistycznej (godz. 12:50-13:00). W ramach tej ostatniej części lubelskiego spotkania głos zabrały trzy osoby: J. Żuk-Orysiak, A. Frejlich i P. Kochanek. Ostatnim akordem lubelskiej konferencji był wspólny obiad, który rozpoczął się ok. godz. 13:15.

W IV Ogólnopolskiej Konferencji Bizantynistycznej w Kaplicy Trójcy Świętej na Zamku Lubelskim wzięło udział, jak już wspomniano na wstępie, 21 badaczy. Wśród nich było 5 profesorów tytularnych (23,809%), 8 doktorów habilitowanych i profesorów uczelnianych (38,095%), 7 doktorów (33,333%) oraz jedna osoba z tytułem

zawodowym magistra (4,761%). Biorąc zaś pod uwagę przyjęty w Polsce podział na młodszych pracowników naukowych (mgr i dr) i tzw. pracowników samodzielnych (dr hab. i prof.) proporcje te przedstawiają się jak 8 (38,095%) do 13 (61,904%) na korzyść tych ostatnich. Zdecydowana dominacja „samodzielnych” może świadczyć o istniejącej luce pokoleniowej. Może być ona także interpretowana jako dowód na to, że praca naukowa w zakresie humanistyki jest postrzegana przez absolwentów szkół wyższych jako zajęcie mało atrakcyjne, chociażby z finansowego punktu widzenia. Do tego należy dodać permanentne postępowanie i marginalizowanie humanistyki w polskim dyskursie społeczno-politycznym oraz w mediach, co dzieje się od dobrych kilku lat pod pretekstem reformy polskiego szkolnictwa wyższego i nauki.

Kończąc niniejsze sprawozdanie należy podkreślić wzorową wręcz współpracę między Muzeum Lubelskim a wspomnianymi wyżej katedrami historycznymi KUL. To właśnie dzięki niej była możliwa niezwykle sprawna organizacja omawianego tutaj spotkania. Następna, piąta już konferencja, zgodnie z dwuletnim cyklem powinna odbyć się w listopadzie roku 2019.

Piotr Kochanek – Lublin, KUL

8. POSIEDZENIA KOMISJI BIZANTYNOLOGICZNEJ POLSKIEGO TOWARZYSTWA HISTORYCZNEGO (KB PTH) W ROKU AKADEMICKIM 2017/2018

Podobnie jak w latach ubiegłych również w roku akademickim 2017/2018 odbyły się dwa posiedzenia Komisji Bizantynologicznej Polskiego Towarzystwa Historycznego: jesienne i wiosenne.

Jesienne spotkanie Komisji miało miejsce w Łodzi 2 grudnia 2017 r. (sobota), w gmachu Instytutu Historii Uniwersytetu Łódzkiego przy ulicy Aleksandra Kamińskiego 27a. Obrady odbywały się w sali nr 103, która pełni funkcję sali posiedzeń Rady Wydziału Filozoficzno-Historycznego UŁ. Spotkanie rozpoczęło się o godzinie 11:30. Otworzył je przewodniczący Komisji, a jednocześnie urzędujący dziekan Wydziału Filozoficzno-Historycznego UŁ oraz kierownik Katedry Historii Bizancjum UŁ i dyrektor Centrum Badań nad Historią i Kulturą Basenu Morza Śródziemnego i Europy Południowo-Wschodniej im. prof. Waldemara Cerana, zwanego popularnie „Ceraneum”, prof. dr hab. Maciej Kokoszko. Mówca powitał zebranych, przypominając jednocześnie, że w tym roku mija 60 lat łódzkich badań nad dziejami Bizancjum. W tym kontekście przywołał postacie założycieli Katedry Historii Bizancjum: prof. dr hab. Haliny Evert-Kappesowej (27 XII 1904 - 10 VI 1985) i jej ucznia prof. dra hab. Waldemara Cerana (7 IX 1936 - 20 VI 2009). Następnie głos zabrał rektor UŁ, prof. dr hab. Antoni Różalski, który w swym krótkim wystąpieniu, używając terminu „łódzka szkoła bizantynistyczna”, podkreślił znaczący wkład zespołu historyków związanych z łódzką Katedrą Historii Bizancjum w budowanie krajowej i międzynarodowej pozycji, czy wręcz marki kierowanego przez siebie uniwersytetu. Rektor odwołał się również do nazwisk wspomnianych wyżej założycieli łódzkiej bizantynistyki. Wskazał ponadto na rolę „Ceraneum”, jako interdyscyplinarnego centrum badawczego. W związku z powyższą laudacją Rektora wypada w tym miejscu